

การพัฒนาหลักสูตร

*ศาสตราจารย์ ดร.วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา

ความนำ

หลักสูตรคือแผน การจัดการศึกษาใน สถาบันการศึกษาอันประกอบด้วย ปรัชญา วัตถุประสงค์ หลักการ โครงสร้างการจัดการสอน รายวิชาที่กำหนดให้ศึกษา การประเมินผล การจัด กิจกรรม และประสบการณ์ ตลอดจนข้อบังคับ ต่าง ๆ อันนำไปสู่ ความสำเร็จของบัณฑิต

จากความหมายดังกล่าว หลักสูตรจึงเป็น พิมพ์เขียว หรือแผนที่ในการกำหนดทิศทางให้ สถาบันสามารถดำเนินภารกิจด้านการสร้างบัณฑิต ให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับปรัชญาของสถาบัน ความต้องการของสังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก

การสร้างหลักสูตร ต้องคำนึงถึงมาตรฐานสากล ความต้องการของสังคม ปรัชญาของชาติ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ การเมืองของประเทศ เป็นหลักใหญ่ ก่อนที่จะพิจารณาถึงขอบเขตที่แคบ เข้ามาในระดับ สถาบัน จนถึงภาควิชา

เมื่อได้รับการอนุมัติให้เปิดหลักสูตรแล้ว ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร คือ ผู้สอนที่จะต้อง พิจารณารายวิชาที่สอนให้สอดคล้องกับปรัชญา ของ สถาบัน ประเทศชาติ นอกเหนือไปจากการ พิจารณาสาระที่ปรากฏอยู่ในคำอธิบายรายวิชาที่ กำหนดอยู่ในหลักสูตร

หลังจากที่มีผู้สำเร็จการศึกษาไป 2 - 3 รุ่น แล้ว ควรมีการติดตามบัณฑิต เพื่อเก็บข้อมูลว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นเหมาะสมกับสภาพของสังคมหรือไม่ ผู้ใช้บัณฑิตพึงพอใจกับการปฏิบัติงาน ความ สามารถ และคุณธรรมของบัณฑิตหรือไม่ บัณฑิต พึงพอใจกับหลักสูตรหรือมีความเห็นว่าหลักสูตรยัง ขาดเนื้อหาสาระใด ความรู้ คุณธรรม ประสบการณ์ ที่สถาบันจัดให้เพียงพอกับการที่จะประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตหรือไม่ ยังมีปัญหาอื่นอะไรบ้าง เพื่อ สถาบันจะได้นำข้อมูลดังกล่าวมาประกอบการ พิจารณาแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรให้สมบูรณ์มาก ยิ่งขึ้น

การประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรเป็นงานประจำที่ผู้บริหารตั้งแต่ระดับภาควิชาขึ้นไป จะต้องปฏิบัติ เนื่องจากเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพทางวิชาการของหน่วยงานนั้น การประเมินมีหลักการที่จะพิจารณาได้โดย

1. พิจารณาความสอดคล้องระดับชาติ เช่น นโยบายด้านการศึกษาของรัฐ คือ “การศึกษาสร้างชาติ สร้างคน และสร้างงาน”

หลักสูตรที่ผู้บริหารรับผิดชอบอยู่ ตอบสนองนโยบายชาติหรือไม่ มีหลักฐานใด ยืนยันว่าสอดคล้องจริง

2. พิจารณาตามกฎหมาย เช่น จากพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ.2542

“มาตรา 28 หลักสูตรต้องมีลักษณะหลากหลายจัดตามความเหมาะสมแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และ ความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับหลักสูตรระดับอุดมศึกษานอกจากคุณลักษณะในวรรคหนึ่งและวรรคสองแล้ว ยังมีความมุ่งหมายเฉพาะที่จะพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และการศึกษาวิจัย เพื่อพัฒนา องค์ความรู้และสังคม”

(จากพระราชบัญญัติการศึกษา 2542)

จากกฎหมายดังกล่าวผู้ประเมินจะพิจารณาว่าหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยรับผิดชอบมีลักษณะเป็นไปตามมาตรา 28 หรือไม่

3. พิจารณาจากปรัชญา ปณิธาน ของสถาบัน คณะและสาขาวิชา เช่น จากปณิธานของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

“บัณฑิตถึงพร้อมด้วยคุณธรรมและคุณวุฒิ”

หลักสูตรที่รับผิดชอบได้จัดความรู้และประสบการณ์ให้สอดคล้องกับปณิธานดังกล่าวมากน้อยเพียงใด

4. พิจารณาจากหลักสูตรมาตรฐานที่ยอมรับกันทั่วไปในศาสตร์สาขานั้น ทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ โดยพิจารณาว่าหลักสูตรที่รับผิดชอบอยู่มีความเข้มข้น ครอบคลุมหรือใกล้เคียงหลักสูตรชั้นนอ้อย่างไรบ้าง

5. พิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินหลักสูตรว่า เหมาะสมหรือมีคุณภาพหรือไม่

6. จากผู้ใช้บัณฑิต ผู้ใช้บัณฑิตมีส่วนที่จะให้ข้อคิด หรือประเมินหลักสูตรว่าเหมาะสม ทันสมัย ดี มีคุณภาพ หรือควรปรับปรุงด้านใด

7. บัณฑิต และนักศึกษาปัจจุบัน ซึ่งสามารถให้ข้อคิดได้ว่า หลักสูตรดีหรือไม่ ยากไปง่ายไป มีประโยชน์นำไปปฏิบัติได้ในการทำงาน หรือยังขาดข้อความรู้ใดบ้าง

8. อาจารย์ผู้สอนซึ่งติดตามความก้าวหน้าในศาสตร์ของตนอยู่ สามารถให้ข้อคิดได้ว่า หลักสูตรควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

การประเมินหลักสูตรจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทำให้ผู้รับผิดชอบเห็นแนวทางของการพัฒนาหลักสูตรได้ตรงประเด็น ตรงเป้าหมายมากขึ้น มีประสิทธิภาพและคุณภาพดีขึ้น

การประเมินจะต้องกำหนดองค์ประกอบต่อไปนี้

(1) กำหนดเวลา จะประเมินเมื่อใด มีเหตุผลใดในการกำหนดเวลาการประเมินในช่วงนั้น ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จะประเมินควรจะเป็นอย่างไร

(2) เหตุผลในการประเมิน จะประเมินไปเพื่ออะไร มีปัญหาใด ประเมินแล้วจะทำอะไรต่อไป

(3) ใครรับผิดชอบในการประเมิน ผู้สอน ผู้เรียน ผู้ใช้บัณฑิต หรือผู้บริหาร

(4) จะประเมินอะไรบ้าง กระบวนการ ผลผลิต หรือกำหนดขอบเขตอะไร

(5) จะประเมินอย่างไร มีเกณฑ์อะไร จะใช้อะไรเป็นเครื่องมือ

แนวโน้มของหลักสูตร

หลักสูตรที่ดีเป็นที่ยอมรับโดยสากลต้องแสดงให้เห็นชัดเจนว่า

1. คำนี้ถึงการเปลี่ยนแปลงของโลก ประเทศชาติ และท้องถิ่น

2. แสดงให้เห็นว่าส่งเสริมปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต

3. เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. ส่งเสริมสิ่งที่โลกกำลังวิตก คือ การบูรณาการ คุณธรรม จริยธรรม

5. ยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามศักยภาพ มากกว่าจะบังคับให้เรียนตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด โดยมีรายวิชาให้เลือกตามความถนัดน้อยเกินไป

6. เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งความรู้และคุณธรรม ดังรายละเอียดเช่น

ด้านความรู้

ผู้เรียนนอกจากได้ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ แล้ว ควรพัฒนาให้ผู้เรียน

6.1 รู้จักวิธีการเรียนรู้หาความรู้ด้วยตนเองได้

6.2 รู้จักคัดสรร ความรู้ คิด วิเคราะห์ อย่างมีระบบได้

6.3 มีความคิดสร้างสรรค์

6.4 ใช้ประโยชน์จากความรู้ เพื่อให้ตนเอง ครอบครัว สังคม และโลกเกิดความสุข สันติ

ด้านคุณธรรม

ให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรมโดย

6.5 แยกแยะความดี ความชั่วได้

6.6 นำตนเองให้พ้นจากความชั่ว ตั้งมั่นในความดี

6.7 มีจิตใจสูงส่ง

6.8 มีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ

6.9 มีค่านิยมที่ถูกต้อง

วิธีการประเมิน

การประเมินอาจจะใช้วิธีการประเมินทั้งระบบคือ ศึกษาปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต หรืออาจประเมินบางส่วนของหลักสูตรก็ได้ ขึ้นอยู่กับขอบเขตของการประเมินที่คณะกรรมการประเมินหลักสูตรจะกำหนดขึ้น การประเมินทั้งระบบ มีแผนภูมิดังนี้

ระบบการศึกษา

ในการประเมินหลักสูตรเพื่อช่วยให้คณะกรรมการประเมินหลักสูตร มีทิศทางในการประเมิน ควรตั้งวัตถุประสงค์ในการประเมินให้ชัดเจน แล้วดำเนินการตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังตัวอย่าง

วัตถุประสงค์ในการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. วิเคราะห์ความเหมาะสมของหลักสูตร
2. เปรียบเทียบความทันสมัยของหลักสูตร

กับหลักสูตรต่างประเทศ

3. พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน

ถ้าการประเมินมีหลายข้อดังกล่าว วิธีการประเมินก็จำเป็นต้องมีหลากหลาย เช่น ต้องวิเคราะห์หลักสูตรของต่างประเทศ เพื่อการเปรียบเทียบ หรือต้องสืบค้นความต้องการของตลาดแรงงานด้วย ดังนั้นผู้ประเมินควรต้องกำหนดให้แน่ชัดว่าจะประเมินไปทำไม

สรุปได้ว่าการประเมินหลักสูตรนั้นต้องมีระบบการประเมินที่ชัดเจน ประกอบด้วยวัตถุประสงค์

ประสงค์ ขั้นตอน การดำเนินงาน เครื่องมือในการ สอดคล้องกับสภาพของสังคมปัจจุบันตลอดจน ประเมิน และ คณะกรรมการที่รับผิดชอบ ดำเนิน ความก้าวหน้าทางวิชาการของแต่ละศาสตร์ ซึ่งมี การตามระยะเวลาที่กำหนด อันจะนำไปสู่การปรับ ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ปรับและพัฒนาหลักสูตรให้สมบูรณ์ ทันสมัย

บรรณานุกรม

- ปทีป เมธาคุณวุฒิ. (2545). หลักสูตรอุดมศึกษา: การประเมินและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: นิชน แอดเวอร์ไทซิง.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย, วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง. (2543). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรี : รายงานการวิจัยเอกสาร. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- แผนพัฒนามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตศึกษา 2546-2550. (2546). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2544). การพัฒนาการเรียนการสอนทางการอุดมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). พัฒนาหลักสูตรและการสอน-มิติใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เสริมศรี ไชยศร, สุรพล บัวพิมพ์ และสุนทรี คนเที่ยง. (2543). หลักเกณฑ์และรูปแบบการ พัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในระดับปริญญาตรี. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย
- Henson, Kenneth T. (2001). Curriculum planning: integrating multiculturalism, constructivism, and education reform. (2nd ed.). NewYork: McGraw-Hill.
- Kelly, A.V. (1999). The curriculum: theory and practice. (4th ed). London: Paul Chapman.